

Oefeningen Retorische Analyse

Oefening 1

Lees de toespraak in Bijlage 1 ('Correct is niet genoeg' van de heer Borghouts, Secretaris-Generaal van Justitie).

Wijs zo precies mogelijk de volgende onderdelen van de klassieke rede aan:

- het exordium
- de narratio
- de propositio (en daarbinnen (1) de centrale stelling van de spreker en (2) de partitio)
- de argumentatio (en daarbinnen (1) de confirmatio en (2) de refutatio (let op: deze twee onderdelen kennen geen vaste volgorde...))
- de peroratio (en daarbinnen de enumeratio en de affectus)

Oefening 2

Lees het fragment in Bijlage 2 uit een krantenartikel van Vincent Bijlo over Prins Claus.

De heer Piket die daar geïnterviewd wordt, maakt - waarschijnlijk op een intuïtieve manier - gebruik van ethos, logos en pathos. Dat doet hij om te vertellen hoe hij over prins Claus denkt en - relatief los daarvan - om een beeld van zichzelf neer te zetten.

- a. Wijs twee passages aan waarin de heer Piket gebruik maakt van logos. Vat elke redenering samen. Vertel wat je vindt van de redenering.
- b. Wijs twee passages aan waarin de heer Piket gebruik maakt van ethos. Op welke persoon hebben deze passages betrekking? Geef kort aan wat je vindt van deze wijze van presenteren.
- c. Wijs twee passages aan waarin de heer Piket gebruik maakt van pathos. Op welke persoon hebben deze passages betrekking? Geef kort aan wat je vindt van deze wijze van presenteren.

Oefening 3

- a. Onderstaand citaat heb je al eerder kunnen lezen in oefening 2. Welke stijl herken je in onderstaand citaat? Is de stijl gepast, of is die overdreven, gezien de context en het onderwerp? Beargumenteer je antwoord.

Een heer zegt met een mooie chique kraakstem: “Ik ben monarchist. Ik heb zeer veel begrip, nee, adoratie eigenlijk voor de prins. Hij is als Duitser hier gekomen met veel moeilijkheden, hij heeft zich Nederlander gemaakt, hij bezag Nederland niet alleen als groot territorium, maar hij bezag Nederland als een deel van de wereld waarin wij moeten leven.”

- b. Onderstaand citaat is afkomstig van de website van het bureau IMDK, op het gebied van Direct Marketing. Welke stijl herken je in dit citaat? Is de stijl gepast, of is die overdreven, gezien de context en het onderwerp? Beargumenteer je antwoord.

Tevredenheidsgarantie

IDMK heeft alleen zeer tevreden klanten. Gegarandeerd. Als u na afloop van een cursus vindt dat u onvoldoende nieuwe bruikbare kennis hebt opgedaan, krijgt u zonder discussie uw inschrijfgeld terug.

Veel vaste klanten

Daarom komen mensen van de grote DM adverteerders zoals banken, verzekeringsmaatschappijen, energiebedrijven, telecombedrijven, fondsenwervers, uitgeverijen, andere opleidingsinstituten al jarenlang naar de cursussen van IDMK. Bel voor uitgebreide referentielijsten per cursus 023-5367214

Topdocenten

De docenten van IDMK zijn de besten in hun vakgebied. Gespecialiseerd; ervaren en didactische goed.

- c. Onderstaand citaat is afkomstig uit een toespraak van André Rouvoet (ChristenUnie). Welke stijl herken je in dit citaat? Is de stijl gepast, of is die overdreven, gezien de context en het onderwerp? Beargumenteer je antwoord.

Een prima initiatief: een pro-Israël demonstratie; een manifestatie van onze verbondenheid met, onze vriendschap voor Israël. In een tijd waarin ook in ons land – tot onze beschaming! – een opleving van anti-Israël sentimenten, ja zelfs antisemitisme te zien valt: zowel het aantal als de ernst van antisemitische uitingen is toegenomen; een tijd waarin een pro-Palestijnse demonstratie uitloopt op een regelrechte anti-Israël betoging met afschuwelijke leuzen en beelden; waarin joodse jongeren zich genoodzaakt zien hun keppeltje thuis te laten, uit angst voor verbaal en fysiek geweld. Daarom: een prima initiatief.

(toespraak gehouden tijdens de Pro-Israël manifestatie, Grote Kerk in Den Haag, op 6 juni 2002)

- d. Onderstaand citaat is afkomstig uit een toespraak van Jean van de Velde. Welke stijl herken je in dit citaat? Is de stijl gepast, of is die overdreven, gezien de context en het onderwerp? Beargumenteer je antwoord.

Goedemorgen, dames en heren. Mijn naam is Jean van der Velde (...)
Ik behoor tot de eerste generatie met zowel een vader en moeder die rookten. (...) Ik was een kind van laag geboortegewicht, ik kon geen moedermelk verdragen, ik had op de leeftijd van 3 maanden mijn eerste astma-aanval, ik had last van verscheidende infecties van de bovenluchtwegen waaronder kinkhoest, ik ontwikkelde allergieën, mijn lichamelijke en geestelijke ontwikkeling bleef achter tijdens de basisschooljaren en later.

Onderzoek bewijst ook dat in arme gezinnen de kinderen slachtoffer zijn, zonder de leuke dingen zoals bijvoorbeeld muzieklessen. Dus geen fluitles voor mij omdat dat tweeneenhalf gulden per maand kostte, en dat was ongeveer het bedrag dat mijn ouders per week oprookten. Ik moest mijn balletlessen opgeven vanwege dezelfde tweeneenhalf gulden. Ook ontbraken er noodzakelijke dingen zoals goede voeding, schoeisel, kleren en tandheelkundige zorg.

Toespraak van Jean van der Velde bij de openbare hoorzitting van de FCTC (Framework Convention on Tobacco Control) (deze was te vinden op de website www.nietrokers.nl).

Oefening 4

Hieronder zie je een aantal citaten. Beantwoord per citaat de volgende drie vragen:

- Welke stijlmiddelen zie je in dit citaat toegepast?
 - Citeer de zinsneden met de stijlfiguren. Wat zou de 'gewone' manier van zeggen zijn?
 - Geef per stijlfiguur aan of het een schema of een troep betreft.
- a. Inleiding uit de toespraak WFD: VEEL NIEUWS ONDER DE ZON?' ter gelegenheid van het NVA-congres 'Valt er nog te ondernemen?' op 19 februari 2004 door toenmalig minister Gerrit Zalm.

Dames en heren,
De financiële sector heeft wel eens makkelijker tijden meegemaakt. Economisch gaat het niet geweldig en de sector heeft het een en ander aan affaires achter de rug. Woorden als Vie d'Or, Plentium, aandelenlease en struisvogelfondsen bezorgen mij geen prettige associaties. Daarnaast spelen de discussies over de privatiseringen in de sociale zekerheid en gezondheidszorg, die kansen bieden voor de verzekeringssector. Onzekerheid blijft echter troef en verzekeraars houden absoluut niet van onzekerheid, hoewel onzekerheid hun reden van bestaan is. Ik kan in ieder geval proberen u wat meer zekerheid te bieden wat betreft het toezicht op de financiële sector.

- b. Toespraak tegen het antisemitisme door Frits Bolkestein, toenmalig lid van de Europese Commissie, tijdens de demonstratie tegen antisemitisme op het Waterlooplein in Amsterdam op 9 november 2003.

Wie had ooit durven denken dat wij hier vandaag zouden staan, 65 jaar na de Kristallnacht, 60 jaar nadat mijn klasgenootjes Hans Hendriks en Ineke Berens zijn weggevoerd en vermoord, ergens in Polen?

Wie had ooit gedacht dat een lid van het Britse Lagerhuis zich nu in het openbaar zou beklagen over een joodse lobby rondom de Minister President van dat land om zijn politiek inzake het Midden Oosten te beïnvloeden?

Wie had ooit durven denken dat deze jaren honderden antisemitische Incidenten zouden voorvallen in Frankrijk, van vernielingen aan synagogen tot aanvallen op rabbi's, in overwegende mate gepleegd door slecht geïntegreerde islamitische jongeren die het Midden Oosten conflict in West Europa willen importeren?

Wie had ooit gedacht dat een jaar of zo geleden een man op de Dam van deze stad, in het hart van ons land, waar een monument staat voor onze bevrijding van de Nazi-overheersing, is aangevallen door een groep Marokkaanse jongeren alleen omdat hij een keppel droeg?

Wie had ooit durven denken dat leraren in Nederland zouden aarzelen les te geven over de Shoah vanwege de vijandige reacties van hun islamitische leerlingen?

Dit is een nieuw soort antisemitisme. Wij kennen het moorddadige oude. Wij hebben ons er tegen gewapend. Wij dachten in 1945 het te hebben uitgebannen. Dit is nieuw. Het is antisemitisme van een nieuw soort.

(bron: <http://www.likud.nl/persnl17.html>, geraadpleegd op 15 oktober 2008)

- c. Uit de Toespraak door staatssecretaris J.F. Hoogervorst van Sociale Zaken en Werkgelegenheid bij de opening van het pand van de Vereniging van Bedrijfstakpensioenfondsen op maandag 5 februari 2001 in Den Haag.

Zeven jaren was de vereniging in Rijswijk gevestigd. Dat moeten zeven vette jaren zijn geweest. Niet voor niets bent u uit uw jasje gegroeid.

- d. Uit Pamela Hemelrijks toespraak voor het Meervrijheid politiek café: deel 2, van 20 december 2004.

Zou het niet veel beter zijn als de overheid liet uitrekenen hoeveel paar schoenen het edelmoedige hardwerkende Nederlandse volk per jaar nodig heeft, en daar de productie op te baseren? Waarna een Centraal Orgaan Tarieven Schoeisel (COTS) de tarieven bindend zou voorschrijven?

O, dat vind je niet nodig, omdat de schoenenproductie ook zonder overheidsbemoediging heel bevredigend verloopt? Waarom is die overheidsbemoediging dan volgens jou zo onontbeerlijk voor de woningmarkt, of het onderwijs, of andere bedrijfstakken?

(bron: <http://www.meervrijheid.nl/index.php?pagina=1071>, geraadpleegd op 15 oktober 2008)

Oefening 5

Maak een retorische analyse van de toespraak van Gerd Leers, burgemeester van Maastricht (zie Bijlage 3). Besteed in je analyse met name aandacht aan de volgende vragen:

- a. Wat is de relatie tussen de spreker en het publiek? Definieer deze relatie in termen van:
 - lidmaatschap van groepen
 - gemeenschappelijk gedachtegoed
 - acceptatie en weerstand van de centrale boodschap van de sprekerHoe wordt de relatie tussen spreker en publiek vormgegeven door de spreker?
- b. Met welke middelen probeert de spreker het publiek van zijn gelijk te overtuigen? In hoeverre spelen ethos, pathos en logos daarin een rol?
- c. Een spreker moet de aandacht van het publiek wekken (*attentum parare*), het publiek welwillend stemmen (*benevolum parare*) en de nieuwsgierigheid van de publiek prikkelen (*docilem parare*).
 - Maak duidelijk hoe de spreker dit doet in de inleiding.
 - Gebeurt zoiets ook nog elders in de toespraak? Zo ja, waar? Kun je uitleggen waarom de spreker daarvoor gekozen heeft?

Oefening 6

Maak een retorische analyse van de toespraak van Jacq Wallage, burgemeester van Groningen (zie Bijlage 4). Besteed vooral aandacht aan het volgende:

- a. In hoeverre heeft de tekst de indeling van een klassieke rede? In hoeverre niet? Welke onderdelen mis je? Zou er reden zijn geweest om af te wijken?
- b. Wat is de relatie tussen de spreker en het publiek? Definieer deze relatie in termen van:
 - lidmaatschap van groepen
 - gemeenschappelijk gedachtegoed
 - acceptatie en weerstand van de centrale boodschap van de sprekerHoe wordt de relatie tussen spreker en publiek vormgegeven door de spreker?
- c. Hoe probeert de spreker de aandacht van het publiek te wekken (*attentum parare*), het publiek welwillend te stemmen (*benevolem parare*) en de nieuwsgierigheid van de publiek te prikkelen (*docilem parare*)? Gebeurt dit steeds in gelijke mate? Waarom (niet)?
- d. In welke stijl -in termen van Demetrius- is deze rede gesteld? Vind je dat een goede keuze? Waarom (niet)?
- e. Welke stijlmiddelen zet de spreker in? Welke doelen worden daarmee gediend?

Oefening 7

Op 6 januari 2005 vond er een gratis optreden plaats van diverse popgroepen en dj's op de Dam in Amsterdam. Het doel ervan was: geld ophalen voor de ramp die twee weken eerder in Azië had plaatsgevonden. Het volledige optreden, waar onder meer Bløf, Di-rect en Trijntje Oosterhuis aan bijdroegen, werd integraal uitgezonden op televisie. De tekst *Tsunami op de Dam* (zie Bijlage 5) kan worden beschouwd als een recensie van dat televisieprogramma. Maak een retorische analyse van deze recensie. Besteed met name aandacht aan de volgende vragen:

- a. Wat vindt de schrijver van het optreden van Tiësto? Hoe maakt hij dat duidelijk? Welke stijlmiddelen zet hij daarbij in.
- b. Welke stijlmiddelen gebruikt de schrijver om zijn mening over de muziek van Tiësto en van Ali B. duidelijk te maken?
- c. Vind je de tekst effectief als het erom gaat fans van Tiësto ervan te overtuigen dat diens muziek niet goed is? Waarom, of waarom niet?

Bijlage 1: toespraak 'Correct is niet genoeg'

Correct is niet genoeg; Of.- Waarom ik in een Rolls wil rijden. Inleiding van de heer Borghouts, Secretaris-Generaal van Justitie op de themaochtend interne behandeling van klachten, d.d. 21 februari 2001.

Dames en heren,

Een paar weken terug las ik iets opmerkelijks. Het stond in de krant, u zult het ook gezien hebben. Het ging om een kwestie waar we jaren niets van gehoord hadden, namelijk de kwestie Aantjes. Ik doel op het bericht dat de historicus De Jong erkent dat hij in 1978 fouten heeft gemaakt in deze zaak, dat hij te kort door de bocht ging bij het presenteren van zijn bevindingen. Dat het 22 jaar heeft geduurd voordat De Jong zoiets zegt, geeft aan hoe moeilijk het is om fouten toe te geven.

En dat geldt niet alleen voor personen, dat geldt ook voor organisaties – die immers uit mensen bestaan.

U gaat het vandaag met elkaar hebben over klachten en de afhandeling daarvan. Klachten hebben vaak te maken met fouten en fouten hebben weer veel te maken toegeven, met bekennen. En dat is moeilijk, daar bestaat een natuurlijke weerstand tegen. Ik ben geen psycholoog, maar ik kan me voorstellen dat juist hierdoor het goed afhandelen van klachten zo lastig is.

Dit is waarschijnlijk ook de reden waarom mensen een groot onderscheid maken tussen terechte en onterechte klachten. Volgens mij doet dat er voor de overheid niet zoveel toe. Ook een onredelijke burger moet op een correcte wijze te verstaan krijgen dat zijn grieven ongegrond zijn.

Onze afdeling publieksvoorlichting [heeft] daar aan de lopende band mee te maken - en toch blijven ze netjes.

'Ik heb een klacht', zei een beller laatst. 'Ik zie de minister van justitie steeds in een mooi pak over Het Plein wandelen. Daar word ik doodziek van, want *ik* heb geen geld voor een mooi pak en ik kan ook geen beroep doen op de Wet Schuldsanering om een pak te kopen'. We hopen dan maar dat het telefoongesprekje wat opluchting biedt, want veel meer valt er - helaas- niet te doen in zo'n geval.

Er zijn talloze klachten waaraan waar we wel iets kunnen doen, maar het nalaten. We hebben het te druk of we weten niet goed wat we kunnen of moeten doen. Het zal u niet verbazen dat ik waarde hecht aan het correct afdoen van klachten, sterker nog ik vind dat er meer moet gebeuren dan dat.

Heel kort wil ik aangeven wat ik versta onder correct afdoen en waarom een correcte afdoening in mijn ogen niet genoeg is voor een organisatie die zichzelf serieus neemt. Graag geef ik wat ideeën over hoe we als overheid met klachten zouden kunnen omgaan. Daarbij denk ik aan verschillende strategieën die in geavanceerdheid oplopen.

Ik begin even aan de basis. De meest simpele -en volgens sommigen zeer effectieve- vorm om klachten af te doen, is ze te negeren. U weet allemaal dat dat voor ons geen optie is.

Bijna net zo eenvoudig is wat ik maar noem de ad hoc afdoening van klachten – zonder vaste werkwijze, zonder een achterliggend idee over hoe klachten afgedaan dienen te worden. Ook dat station zijn we gepasseerd, er bestaan inmiddels tal van procedures.

De volgende stap is een klacht volgens een vooropgezette, uitgedachte procedure af te doen. Je zou dit een correcte afdoening kunnen noemen. Als alles goed gaat en iedereen zich aan de voorschriften houdt, valt er juridisch en procesmatig niets op aan te merken. En toch is dit volgens mij niet genoeg. Het is weliswaar voldoende - het is het minimum wat de burger van ons mag verwachten maar het is niet genoeg.

We komen een stap verder als klachten leiden tot aanpassingen. Van de klacht wordt dan wat opgestoken. We gaan proberen zaken te veranderen, om zo de klachten in de toekomst te laten verdwijnen. Het klinkt heel logisch, maar eenvoudig is dit niet. Want is een klacht aanduiding voor een eenmalige misser, of hebben we te maken met structurele problemen? En is er wel voldoende veerkracht, creativiteit en energie om oplossingen te zoeken voor die problemen? En zijn die oplossingen zo slim uitgedacht dat ze niet zelf weer voor nieuwe problemen zorgen? U hoort vandaag meer over dit leerstuk, dat ook bekend staat onder de noemer 'de klacht als gratis advies'. Als we dit stadium bereiken zijn we al heel ver, maar er is volgens mij een nog hogere vorm van klachtafhandeling.

Daarbij verhelpt de organisatie niet alleen de klacht en het onderliggende probleem. Nee, het doet het ook nog eens op zo'n goede manier dat het vertrouwen van de klager niet alleen *hersteld* maar zelfs *versterkt* is.

Een bekend verhaal is de automobilist die in Zwitserland de as breekt van zijn Rolls Royce. Hij belt naar de leverancier en doet zijn beklag. Hij heeft zich een duur merk met goede naam aangeschaft, zoiets zou toch niet mogen gebeuren. Nee meneer, zoiets mag niet gebeuren. Rolls Royce laat met een helikopter het onderdeel plus monteur vanuit Engeland naar de Alpen vliegen en vervangt de kapotte as... kostenloos. Overdreven? Ik weet niet of het overdreven is, maar ik weet wel dat sinds ik dit verhaal hoorde, een Rolls Royce hoog op mijn verlanglijstje staat.

Ik dank u.

*(bron: proefschrift Andeweg & De Jong, Bijlagen deel II, Departementale
Speechschrijvers, p. 27 - 28), te vinden op <http://deersteminuten.tudelft.nl/>)*

Bijlage 2 : krantenartikel van Vincent Bijlo over prins Claus

In onderstaand fragment geeft een oudere man desgevraagd zijn mening over de rol van prins Claus. De setting is de binnenstad van Den Haag, waar op de dag van het interview veel mensen op de been waren in verband met het overlijden van prins Claus.

Ah, een heer. Een mooie oudere chique kraakstem. "Ik ben monarchist. Ik heb zeer veel begrip, nee, adoratie eigenlijk voor de prins. Hij is als Duitser hier gekomen met veel moeilijkheden, hij heeft zich Nederlander gemaakt, hij bezag Nederland niet alleen als groot territorium, maar hij bezag Nederland als een deel van de wereld waarin wij moeten leven. Ik heb hem leren kennen omdat ik destijds met twee anderen verbonden ben geweest aan het comité Huwelijkscadeau Beatrix Claus. Ik heb Prins Claus toen leren kennen, nog voordat hij trouwde, en ik heb het huwelijk meegemaakt, in de Nieuwe Kerk, toen buiten de rookbommen werden gegooid. Ik heb altijd gevonden dat je de prins niet kon aanrekenen dat hij destijds, zo jong nog, wat militaire dienst had verricht. Men heeft toen door De Jong laten nagaan of hij foute dingen gedaan had, en toen bleek dat prins Claus te dien aanzien brandschoon was. Ik was daar zelf eigenlijk al van overtuigd, doordat ik veel over hem hoorde in politieke kringen. Ik ben zelf altijd Christelijk Historisch geweest, ik heb ook in de Eerste Kamer gezeten, later, voor de CHU en het CDA, dus ik had wel banden. Mijn naam is Piket, F. W. Piket. Ik had zelf wel Duitse ressentimenten, ik ben zelf rond 1980 pas voor het eerst naar Duitsland gegaan, maar ik vond wel dat iedereen dat op zijn eigen wijze moest verwerken, ik vond, dat als je als jonge man de mogelijkheid hebt om te trouwen, met een vrouw van wie je houdt, dan vind ik dat destijds koningin Juliana dat heel goed heeft gezien, want het was liefde en standvastigheid, en geen beleidshuwelijk. Ik had voor de protesten geen begrip. Je mag best een andere mening hebben, maar ik vind dat je die op een dergelijke dag, hun huwelijksdag, niet op die wijze moet uiten. Hij had immers zelf de discussie omtrent zijn Duits-zijn geëntameerd.

Ik geloof niet dat hij nou zo'n tragische man was. Ik denk dat hij door zijn huwelijk met Beatrix meer invloed heeft kunnen uitoefenen op het wereldgebeuren dan hij gedaan zou hebben als hij diplomaat was gebleven."

(bron: Trouw, 15 oktober 2002, zie ook <http://www.vincentbijlo.com/trouw111002claus.htm>, geraadpleegd op 15 oktober 2008)

Bijlage 3: toespraak Gerd Leers, burgemeester van Maastricht

EMBARGO TOT 27 januari 2005; 17.30 uur

(Alleen de gesproken tekst geldt.)

Toespraak burgemeester G. Leers tijdens Rondje CDA in Dudok (Hofweg 1) te Den Haag

Er valt een kloof te dichten.

de vernieuwing van het lokaal bestuur als bijzondere roeping van het CDA

Dames en heren,

Vandaag, 27 januari 2005, is het Gedichtendag in Nederland en Vlaanderen. Ik wil dan ook beginnen met een stukje poëzie.

*Fums bowo tazaa Uu
Uu zee Tee Wee Bee Fumms
rakete rinze kete
rakete rinze kete
(...)
rakete rinze kete
rakete rinze kete
beeeeeeeeeeeeeeeee bo
Fo
bowo*

Wat bedoelde de dichter – Kurt Schwitters – met dit fragment? Misschien wel een verwijzing naar de manier waarop bestuurlijke taal vaak klinkt in de oren van de burger.

Dames en heren,

Ik wil het vandaag hebben over het lokaal bestuur.

Het lokaal bestuur dat ik beschouw als de thuisbasis van de burger en dat daarom volgens mij een hoofdrol moet spelen in het herstel van vertrouwen tussen burger en overheid. De gemeente is immers bij uitstek het veld waarop overheid en burger met elkaar accorderen, of botsen. We moeten er daarom voor zorgen dat de gemeente optimaal kan functioneren. Het CDA gebruikt hiervoor het concept van ‘de levende gemeente’. En dat is tot titel gekozen van de ‘Handreiking gemeenteprogram 2006-2010’ die vandaag gepresenteerd wordt. Een goed gekozen term, levende gemeente, al was het maar om te duiden dat in het lokaal bestuur nog genoeg energie zit om oplossingen aan te dragen die ook echt werken.

Dames en heren,

De samenleving is veranderd. Nederland is veranderd. De hele wereld wist dat al, maar nu zijn we daar zelf ook achter gekomen. Nog maar een paar jaar geleden had de Postbank een reclamespotje met een liedje. U herinnert het zich ongetwijfeld. “15 Miljoen mensen op dat hele kleine stukje aarde, die schrijf je niet de wetten voor, die laat je in hun waarde.” Nederland was een idylle. Een land zonder kapsones,

doortrokken van diversiteit, tolerant, open, vredelievend. Een land waar 'alles moet kunnen'. Een land vol milde anarchie. Denkend aan Holland zagen we brede rivieren traag door oneindig laagland gaan. Alles peis en vree. Totdat we wreed ontwaakten. De samenleving van nu is totaal anders dan pakweg 50 jaar geleden, maar de politiek heeft met de veranderingen geen gelijke tred gehouden. We hebben daardoor nu met twee verschillende werelden te maken die elkaar niet meer aanvoelen. Zelfbewuste burgers, die concrete resultaten verwachten en 'waar voor hun geld eisen'. En een overheid die dat nauwelijks kan leveren omdat zij zich zelf ingesponnen heeft in een web van bureaucratische regelgeving en verkokering. Het openbaar bestuur piept en kraakt in al zijn voegen. Er gaapt een kloof tussen de burger en het bestuur. En die kloof groeit. Het 'Huis van Thorbecke' is dringend toe aan groot onderhoud. De wind giert er door kapotte ruiten naar binnen, de kalk bladdert van het plafond, de lift werkt niet meer, en uit de kelder klinkt het klaaglijke gejammer van een hongerige kat. Laten we dus in ieder geval vast de huiskamer opknappen. De huiskamer van de burger, dat is de gemeente. Nergens is de relatie tussen overheid en burger zo direct en zo pregnant als op het lokale niveau. De gemeente is de belangrijkste ruimte, de huiskamer in het Huis van Thorbecke. Dáár moet het behaaglijk, veilig en warm zijn. Dáár vooral lééf je. Dáár voel je je echt thuis.

Dames en heren,

De kloof moet dus gedicht. Dat kan alleen met een nieuwe aanpak, een andere benadering. Maar de bestuurlijke vernieuwing gaat in Nederland o zo voorzichtig, o zo langzaam.

En, helaas, ook het CDA huldigt het behoedzame en weinig actieve adagium 'kalmkes aan, dan breekt het lijntje niet'. De burgers en de instituties daarentegen zijn volop in beweging. De huidige kiezer is, zoals Maurice de Hond betoogt, veel minder ééndimensionaal geworden. Hij kan tegelijkertijd De Telegraaf lezen, lid zijn van de KRO en SP stemmen. En hij kan inzake het ene onderwerp een standpunt innemen dat overeenstemt met dat van Groen Links, en in een andere kwestie dat van de VVD.

Het is dus veel minder vanzelfsprekend geworden dat burgers zich door gekozen partijen over een reeks van onderwerpen gerepresenteerd achten. En als er besluiten worden genomen, is het minder vanzelfsprekend dat burgers zich conform deze beslissingen zullen gedragen. De overheid moet haar gezag herwinnen en herstellen en moet weer kunnen overtuigen. Het gezag is geen duurzame grootheid, maar moet voortdurend worden waargemaakt. De vraag natuurlijk is: hoe doe je dat? Door een goede, gemeentelijke dienstverlening misschien? Nee, je gemeentelijke dienstverlening moet gewoon goed zijn. Dat is een conditio sine qua non. De burger verwacht gewoon dat de gemeente haar zaken op orde heeft, en zo niet, dan heb je als bestuur een probleem. Gezag ontleen je aan je bestuurlijk handelen. Daarbij gaat het om het hebben van een visie. Het gaat om ambitie, om oplossingen voor problemen, het gaat om verbeeldingskracht. Het aan de burgers kunnen bieden van een beeld dat richting geeft en een beeld dat inspireert. En daarvoor moet je kunnen luisteren. Zorgvuldig luisteren, door naar de burger toe te gaan en hem serieus nemen, en te betrekken bij de te maken keuzes. Ik zeg daarom: streef naar vernieuwende projecten, naar het verwerven van maatschappelijk draagvlak, naar het ontwikkelen van nieuwe vormen van actief burgerschap, en naar het verwerven van gezag. Dames en heren, De positie van het CDA in het debat over de bestuurlijke vernieuwing acht ik zeer centraal. Of mag ik zeggen: cruciaal. Want als er één partij in staat is om vitale coalities met de burgers aan te gaan, dan is dat het CDA. Immer het CDA is van oudsher de partij die vanuit de lokale gemeenschap opereert, haar ondersteunt en beschermt. Die positie dreigt ten onder te gaan of op zijn minst te vervagen. Te vergrijzen, letterlijk. Kijkt U maar eens om U heen, hoeveel moeite er moet worden gedaan om een actief kader te krijgen. Met voldoende kwaliteit en betrokkenheid bij het lokaal bestuur.

Daarom moet de actieve en directe betrokkenheid van burgers nu dringend worden opgezocht. De lokale huiskamer moet weer rumoerig en levendig worden. En niet het verstilde kantoor van de dorpsdespoot of de alle vernieuwingen overlevende partijbaron. De levende gemeente is gebaat bij vernieuwing en verandering. Daarom: geef vernieuwende ideeën de ruimte. Geef ambitie een kans. Laat je daardoor inspireren. Laat niet alleen gevestigde namen en beproefde methodes de richting bepalen. Maar sta open voor kritische geluiden en onconventionele benaderingen. Kortom: een nieuwe vorm van politiek leiderschap. Leiderschap dat niet de gevestigde belangen conserveert en risicomijdend opereert, maar dat oog heeft voor wat er écht leeft in de samenleving en dat ook durft te benoemen. Het gaat dan niet alleen om middelen of structuren. Het gaat om visie, ambitie, en daadkracht. De moderne bestuurder moet lef tonen, en richting kunnen geven. Je moet ook op een gezaghebbende manier 'nee' kunnen zeggen. En van de andere kant moet hij ook een politiek vakman zijn, die weet wanneer stevige daadkracht nodig is, en wanneer een meer ingetogen stijl beter past. Die weet te opereren tussen strikte regeltoepassing en realiteit, tussen productie en coproductie, tussen regisseren en dirigeren. Hij moet slagvaardig zijn, maar niet in den blinde met een slaghout rondzwaaien. Integendeel, hij combineert slagvaardigheid met de zorgvuldigheid en de precisie van een chirurg. Soms moet hij zelf ingrijpen, soms moet hij zorgen dat anderen hun werk doen.

Dames en heren,

Politiek is een kwestie van visie, van ambitie en van leiderschap. Mijn invulling daarvan sluit aan op de beginselen van het CDA. Ik wil tegenstellingen bij voorkeur overbruggen. Ik wil vanuit de traditionele, zeg maar eeuwige waarden van solidariteit en gerechtigheid opereren. Ik wil mensen samenbinden en verantwoordelijkheid geven. Maar dat alles wel op een speelveld met duidelijke grenzen. En de burger zoekt het óók in die richting. Hij wil geen populisme. Ja, even, als vluchtheuvel, bij gebrek aan duidelijk leiderschap. Een Nawijn of Wilders, daar kies je dan tijdelijk voor.

De burger zoekt het liever bij bestuurders die de maatschappelijke problemen niet alleen stevig benoemen, maar ook voorzien van een effectieve oplossing. En natuurlijk: problemen zijn zelden ééndimensionaal. De burger wil echt leiderschap, geen gezwaai met de botte bijl. Hij zoekt een leider die richting geeft, vanuit een sterke inspiratie en een hechte band met de samenleving. Leaders met een roeping. En leaders die bewezen hebben dat ze ook kunnen uitvoeren wat ze beloven. Het CDA heeft goud in handen, mag ik vol overtuiging zeggen. Als er één partij is die in staat mag worden geacht de kloof te dichten, dan is het het CDA, met zijn bestuurderstraditie van jewelste, diep geworteld in de samenleving. Maar dan moet het CDA langzamerhand wel wakker worden, en zich de bestuurlijke vernieuwing van het lokaal bestuur toe-eigenen. Ik zou het bijna gaan zingen: ferme jongens, stoere knapen, foei hoe suffend staat gij daar.

Dames en heren,

De kloof moet dicht, en een kloof tussen twee losstaande bergen dicht je van onderop. Daarom is het belangrijk dat het lokale bestuur wordt versterkt.

Om te beginnen bij het belangrijkste orgaan, de raad. Ons politiek bestel ontwikkelt zich van een representatieve democratie naar een participatieve democratie. We kunnen er niet mee volstaan dat we één keer in de 4 jaar mensen verleiden hun stem op ons uit te brengen en vervolgens onze eigen gang te gaan. Nee, burgers moeten steeds opnieuw aangesproken én betrokken worden bij de oplossing van de maatschappelijke vraagstukken. En dat moet actief gebeuren. Door zowel college als raadsleden. Volksvertegenwoordigers zullen meer tijd moeten besteden aan rechtstreekse contacten met de burgers. Raadsleden moeten zich niet laten begraven onder bergen rapporten en papieren. Ze moeten weer echte

‘volksvertegenwoordigers’ worden en met name tijd vrijmaken om zich persoonlijk en ter plekke te oriënteren. Ze moeten zich verdiepen in wat er in de gemeente leeft, en onderzoeken wat het draagvlak is voor mogelijke oplossingen. Maar ook zullen zij in staat moeten zijn mensen te activeren, mensen in te schakelen bij het werk in de eigen wijken en woonbuurten, hen aan te moedigen het voortouw te nemen. Want initiatieven van burgers die op een slimme manier worden gekoppeld aan actie vanuit de gemeente, hebben in het verleden tot grote vernieuwingen geleid in Nederland.

Dit leggen van nieuwe verbindingen tussen burger en bestuur acht ik een belangrijke voorwaarde voor het invullen van het concept van de levende gemeente. Dan de burgemeester. Wat mij betreft dus de gekozen burgemeester. Sommigen blijven de rol van de burgemeester zien als een neutrale bemiddelaar; de brugfunctie. Dat is volgens mij niet wat de tegenwoordige burger wil. De burger wil een burgemeester die zich inhoudelijk profileert, en niet iemand die zich beperkt tot het voortdurend voortbrengen van sussende geluiden, of het maken van zalvende gebaren. Ik ga ervan uit dat de gekozen burgemeester niet alleen gekozen wil worden om wie hij of zij is, maar om wat hij of zij voor de gemeente wil bereiken. Het gaat hierbij dus niet om een populistische vorm van democratie, maar juist om de vraag of de kiezer hem of haar die rol en taak toevertrouwt. De sterke burgemeester toont bestuurlijk leiderschap en spreekt zich uit over maatschappelijke vraagstukken; hij benoemt de problemen en zet ze op de politieke agenda. Hij is iemand die lef toont, en moeilijke vraagstukken niet uit de weg gaat. Hij zorgt dat wat is afgesproken ook wordt uitgevoerd, en hij bewaakt de voortgang. Hij houdt consequent vast aan de ingezette koers.

Dames en heren,

Volgens mij draait het om 4 dingen: richting geven, ruimte bieden, resultaat boeken en rekenschap afleggen. De gekozen burgemeester gaat voor de inhoud. In zijn program staat klip en klaar waar hij naar toe wil, welke zijn visie is. En hoe hij die denkt te verwezenlijken. Voor dat program zal hij zeker politiek draagvlak zoeken, bij de burgers (bij de verkiezingen) en bij de raad (bij de besluitvorming over de diverse onderwerpen). Tot slot de wethouders, het college als team. Een gekozen burgemeester functioneert natuurlijk niet als een solist. Samen met de wethouders vormt hij een team. Een team dat bestuurlijk leiderschap toont. En daarom zal ook de rol van de wethouder veranderen. Hij zal samen met de gekozen burgemeester vorm dienen te geven aan een program waarvoor in de raad voldoende draagvlak bestaat. Hij wordt vooral op zijn bestuurlijke capaciteiten aangezocht. En omdat de Raad de wethouders blijft benoemen zijn ook de checks and balances gewaarborgd. Uit ivoren torens wordt geprotesteerd: Nederland is een land van wethouders. Onzin. Nederland is een land van burgers.

En om die burgers goed te bedienen zijn bekwame bestuurders nodig – burgemeester én wethouders in een hecht team - en geen politieke knechten. Plus een vorm van burgerdemocratie die de leunstoeldemocratie vervangt: echte participatie, echte invloed, continu en betrokken. En niet één keer in de vier jaar mopperend op een knop duwen.

Dames en heren,

Het CDA moet de bestuurlijke vernieuwing daarom con amore omarmen. Ik roep het CDA op om te kiezen voor lef en creativiteit. Voor de versterking van de gemeenteraad. Voor de gekozen burgemeester. Voor een slagvaardig college van B&W. En dat is nog maar het begin. Het is nú het moment om zich daarvoor uit te spreken. Ik dank u voor uw aandacht.

(Bron:

<http://www.cda.nl/domains/cda/content/downloads/partij/2005/27012005ToespraakburgemeesterLeersRondjeCDA.pdf>, geraadpleegd op 15 oktober 2008)

Bijlage 4: toespraak Jacq. Wallage, burgemeester van Groningen

Dit is een goede gelegenheid om eens na te gaan wat voor stad we eigenlijk zijn. Of beter nog, wat ons als Groningers kenmerkt. Dit alles natuurlijk tegen de achtergrond van de heroïsche strijd die onze voorvaders hebben gevoerd om vrij te zijn. Anders geformuleerd: hoe gebruiken wij onze vrijheid eigenlijk?

Dan moet ik beginnen met een persoonlijke ervaring. Toen wij zeven jaar geleden terugkeerden naar de stad viel me op dat de omgang met verkeerslichten hier anders is dan in het westen. Daar trekken auto's meteen op als het licht op groen springt. Hier gaat dat anders. Er zit onmiskenbaar enig tijdsverloop tussen het groen worden van het licht en het in beweging komen van de rij auto's. Toen ik het fenomeen grondig bestudeerd had, enige deskundigen had geraadpleegd realiseerde ik me dat twaalf jaar wonen in het westen me vervreemd had van een belangrijke Groningse eigenschap.

Als het licht op groen springt geeft de Groninger nog geen gas, maar hij denkt 'most es kiek'n 't licht is groen, we moesten maar es even optrekk'n...' De Groninger reageert niet traag, hij toont innerlijke rust... Met de pogingen van het stadsbestuur Groningen wat meer groots en meeslepend te laten zijn gaat het net zo. Grote veranderingen roepen al gauw de vraag op waar dat allemaal goed voor is: "'t is ja mooi hier..." Sommige mensen denken dat Groningers een beetje conservatief zijn, maar ik weet wel beter: stadgers worden af en toe overmand door een ongeremd gevoel van liefde voor de stad zoals 'ie is. Aan zo'n mooie stad hoeft eigenlijk niks te veranderen. " 't is ja mooi hier.." En mocht er toch iets ingrijpend veranderen dat openbaart zich een volgende zeer plezierige eigenschap : wij Groningers willen van onze hele stad houden, dus dan koesteren we geen wrok tegen een nieuw gebouw,

Na een tijdje doen wij dan of het er altijd al bij heeft gehoord. Zo is er niemand meer te vinden die het groninger museum maar niks vindt. Ik zal het U nog sterker vertellen: er zijn mensen die ooit tegen de sloop van de Harmonie waren en tegen de bouw van d'Oosterpoort, die zich dertig jaar later vervolgens zijn gaan verzetten tegen de sloop van dat cultuurcentrum.... Want d'Oosterpoort dat is nu Groningen en over Groningen willen wij geen onvertogen woord horen...

Dit alles moet U zien tegen de achtergrond van een heel belangrijk fenomeen. Weliswaar denken Amerikanen die hier op bezoek zijn dat Groningen een voorstad van Amsterdam is, zo gering vinden zij de afstand, maar in de Nederlandse verhoudingen speelt die afstand tot de Randstad een belangrijke rol.

Wij zijn gewend dat niemand ons vanuit Den Haag iets komt brengen. Wij moeten het zelf doen. Niets gaat hier vanzelf. En dus komt het vaak op onze eigen kracht aan. Dat was zo in 1672, dat is vandaag nog precies zo. Afstand tot het regeringscentrum is in zekere zin onze kracht. Het heeft ons door de eeuwen heen gedwongen alles uit stad en ommelanden te halen wat er in zit. Maar soms slaat dat zelfbewustzijn een beetje door. Dan denken we dat we alles wel alleen kunnen. Dan overschatten we onze eigen kracht. Dan zeggen mensen: waarom is zo'n snelle trein naar het westen nodig, laten we het hier maar lekker rustig houden. Maar wie volop wil profiteren van de economische dynamiek in ons land, wie volop wil meedoen moet een snelle treinverbinding niet schuwen. Zeker, 't is ja mooi hier..., maar wie werk wil voor volgende generaties, wie aansluiting wil op nieuwe ontwikkelingen moet de verbinding niet schuwen.

Deze dag, 28 augustus, is het feest van de vrijheid. Wij laten ons niet door anderen regeren. Daar gaat kracht van uit, maar soms ook een tikje zelfoverschatting. Dan doen we of de wereld bij Harenermolen begint en ongeveer bij Garnwerd eindigt. Dan zijn we een beetje wat burgemeester Bouter ooit noemde 'de volksrepubliek Groningen'. Daarom vier ik vandaag met u 28 augustus: om goed van de vrijheid gebruik te maken. Een beetje kwiek gas te geven als het licht op groen springt en nieuwe gebouwen, nieuwe investeringen en nieuwe verbindingen niet te schuwen. Als je van Groningen houdt vier je niet alleen de geschiedenis, koester je niet alleen het bestaande, maar dan investeer je, tegen de recessie in, ook in betere tijden!

(Uitgesproken op 28 augustus 2004, bron: de destijds geraadpleegde website www.groningen.nl)

Bijlage 5: bericht mailing list 'Tsunami op de Dam'

Bericht van ArjanG op de mailing list van deining@yahogroups.com

Onderwerp: [deining] OFF Tsunami op de Dam

Verzonden: vr 7-1-2005 1:56

Tata-tie-die-die

Tata-tie-die-die

Tata-tie-die-die

Tata-tie-die-die

Tata-tie-die-die

Tata-tie-die-die

Tata-tie-die-die

Tata-tie-die-die

Tata-tie-die-die

Tata-tie-die-die

Tata-tie-die-die

Tata-tie-die-die

Tata-tie-die-die

Tata-tie-die-die

Tata-tie-die-die

Tata-tie-die-die

Tata-tie-die-die

Tata-tie-die-die

Tata-tie-die-die

Tata-tie-die-die

Tata-tie-die-die

Tata-tie-die-die

Tata-tie-die-die

Tata-tie-die-die

Tata-tie-die-die

Tata-tie-die-die

Tata-tie-die-die

Tata-tie-die-die

Tata-tie-die-die

Tata-tie-die-die

Tata-tie-die-die

Tata-tie-die-die

Tata-tie-die-die

Tata-tie-die-die

Tata-tie-die-die

Tata-tie-die-die

Tata-tie-die-die

Tata-tie-die-die

Tata-tie-die-die

Tata-tie-die-die
Tata-tie-die-die
Tata-tie-die-die
Tata-tie-die-die
Tata-tie-die-die
Tata-tie-die-die...

en dat tien minuten lang aan één stuk door.

Op Nederland 2. Als afsluiting van De Dag Dat Nederland Weer Meetelt.

DJ Tiësto.

De beste plaatjesdraaier van de wereld, naar het schijnt. Als een magiër gebaart hij boven zijn kostbare apparatuur en wiebelt wat nonchalant mee met het ritme van z'n stampfanfare. Af en toe met een ostentatieve beweging van heel zijn lijf aan een knopje draaiend en daarna vergenoegd het publiek inkijkend alsof hij zojuist een buitengewoon moeilijk gitaarakkoord in één keer goed heeft gepakt, overigens zonder dat de 'melodie' er ook maar enigszins door wordt beïnvloed.

Eerder op de avond al Ali B. Die niet kan zingen, maar evengoed succes oogst met het opzeggen van zijn sinterklaasrijmpjes.

Ik word er niet goed van. Ik word oud. Maar het wordt wel makkelijker doodgaan straks, te weten dat ik niet al teveel ga missen.

ArjanG